

Criminele jongeren moeten er zelf helemaal in geloven

Woensdag 21 november 2007 - Hoe om te gaan met ernstig criminele jongeren? Na het uitzitten van hun straf vervalt meer dan 80% binnen enkele jaren opnieuw in hetzelfde gedrag. Bij sommige groepen ligt het risico op herhaald crimineel gedrag zelfs boven de 90%.

In veruit de meeste gevallen gaat het om ernstige vormen van criminaliteit. Pogingen om de criminele carrières van deze jongeren - meestal jongens - om te buigen, lopen in de meeste gevallen op niets uit. Zijn we eigenlijk wel in staat om nog iets met deze jongeren aan te vangen? Mijn antwoord op deze vraag luidt 'ja', mits we de collectieve opvatting doorbreken dat deze jongens 'nergens voor deugen'.

De huidige pogingen om criminele jongeren op het rechte pad te brengen hebben gemeen dat ze gericht zijn op het opheffen van een materieel of objectief tekort. Dit tekort kan liggen op het vlak van opleiding, werk, huisvesting, gezin of relaties, maar bijvoorbeeld ook op het vlak van sociale of cognitieve vaardigheden. Veel justitiële jeugdinstellingen werken vandaag de dag met behandelprogramma's waarin het aanleren van allerhande competenties centraal staat. Het gaat dan om tamelijk basale zaken, zoals leren op tijd op te staan en dergelijke. Hoewel deze programma's een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan reïntegratie, gaan ze mijns inziens voorbij aan een cruciale succesfactor: de subjectieve betekenis die jongeren toekennen aan hun gedrag en aan de behandelprogramma's waaraan ze worden blootgesteld. Het aanleren van competenties, het vinden van huisvesting, een baan en zelfs een vriendin blijken onvoldoende voorwaarde voor succes. Mijn stelling is dat het ombuigen van crimineel gedrag alleen kans van slagen heeft als de betreffende jongeren er zelf in geloven.

Ter onderbouwing van deze stelling maak ik een uitstapje naar het medische veld. Waarom genezen patiënten na een behandeling? Onderzoek laat zien dat de behandeling zelf (medicijnen, poliklinische of operatieve ingreep, etc.) hooguit een deel van de genezing kan verklaren. Patiënten genezen niet alleen door de feitelijke behandeling die ze ondergaan, maar ook door de betekenis die ze hieraan toekennen. Als patiënten geloven en verwachten dat ze een genezende behandeling ondergaan, hebben ze ook daadwerkelijk een grotere kans op genezing. Allerhande kenmerken van de behandeling kunnen hieraan bijdragen; de placebopil, de witte jas van de dokter, de aan hem of haar toegeschreven deskundigheid, de 'veelbelovendheid' van de uitgevoerde behandeling, het technologische uiterlijk van de behandelapparaten, de vriendelijkheid van het ziekenhuispersoneel, et cetera. Het betreft een lange lijst van factoren. Van belang is het gegeven dat patiënten een bepaalde betekenis toekennen aan de ervaring die ze ondergaan en dit subjectieve proces van betekenisverlening oefent vervolgens een heel reële invloed uit op het genezingsproces. Het onderzoek laat bovendien zien dat sprake is van overdracht tussen individuen: een arts die een groot geloof heeft in de behandeling bereikt meer bij zijn patiënten dan een collega die dit geloof niet heeft.

Er is hier sprake van een belief effect: mensen geloven dat een bepaalde uitkomst zal optreden en dit geloof vergroot vervolgens de kans dat deze uitkomst ook werkelijkheid wordt. Dit is

een zeer reëel fenomeen dat niet alleen bij medische interventies is vastgesteld, maar bijvoorbeeld ook in het onderwijsveld (leerlingen presteren beter als docenten in hen geloven) en in de bedrijfskunde (personeel werkt beter als manager in hen gelooft).

De relevantie van deze voorbeelden voor de behandeling van criminele jongeren ligt voor de hand. In deze behandeling ligt nu een sterke nadruk op het opheffen van materiële of objectieve tekorten. Onderzoek naar het belief effect laat echter zien dat subjectieve processen, de betekenissen die jongeren toekennen aan hun gedrag en aan de behandeling die ze ondergaan, een minstens zo grote rol spelen in de uitkomst. Uitgerekend op dit vlak doen zich problemen voor met de behandeling van deze groep. Waar bij medische behandelingen tal van effecten aan de orde zijn die de kans op genezing verhogen, zien we bij de behandeling van criminele jongeren juist een veelheid aan effecten die de kans verkleinen dat de behandeling zal aanslaan. Dit begint al bij de jongeren zelf: deze erkennen vaak niet dat ze een probleem hebben, laat staan dat ze gemotiveerd zijn om ervoor behandeld te worden. Ze plegen niet zelden verzet tegen hun behandeling. Bij veel behandelaars zien we na verloop van tijd ook negatieve belief effecten optreden, uitmondend in de overtuiging dat er van deze jongeren niks terecht komt. Uiteindelijk zien we deze houding van ongeloof in resocialisatie terug op allerlei niveaus in de samenleving.

Het onderzoek naar het belief effect leert ons dat dit collectieve ongeloof een sterk negatief effect heeft op onze pogingen criminele jongeren op het rechte pad te brengen. Resocialisatie van criminele jongeren vraagt om mensen die in hen (durven) geloven en uiteindelijk om jongeren die in zichzelf (durven) geloven.

Ben Rovers is Lector Jeugd & Veiligheid, Avans Hogeschool en onderzoeker bij BTVO, 's-Hertogenbosch.

<http://www.brabantsdagblad.nl/uwmening/opinie/2193036/Criminele-jongeren-moeten-er-zelf-helemaal-in-geloven.ece>